

Artikkelforfatteren med citadellbyen i bakgrunnen.

Tore Lomsdalen bor i Italia og studerer til en mastergrad i kulturell astronomi og astrologi ved University of Wales, UK. I tillegg er han praktiserende astrolog og skriver blant annet horoskopspaltene i bladet Medium. Han kan kontaktes på www.astrolom.no

Machu Picchu - som betyr gammelt fjell - er et av de viktigste arkeologiske monumentene ikke bare i Sør-Amerika, men antagelig i hele verden. Med sine én million besøkende i året er den på høyde med Stonehenge i antall turister. I 1983 ble Machu Picchu satt på listen over UNESCOs verdens kultur- og naturarv, og i 2007 ble stedet valgt som et av de moderne verdens underverker.

En reise til Machu Picchu i Peru vil du aldri glemme:

Inkafolkets tapte by

Oversiktsbilde av Machu Picchu fra syd med «sukkertoppen» Huayna Picchu, som betyr «ungt fjell», i bakgrunnen.

Selv har jeg vært i Machu Picchu ved to anledninger. Første gang var i 1974 og den andre var nå i januar 2011. Om det var opp til meg, ville jeg ikke engang betenke meg på å reise dit en tredje gang. For nesten 40 år siden reiste jeg som backpacker, mens denne gangen var det i forbindelse med et akademisk seminar i kulturell astronomi og kosmologi i Lima. Reisen til Cuzco, Den Hellige Dalen, Machu Picchu og andre kulturelle inkasteder ble ledet av en peruansk arkeolog samt en anerkjent amerikansk professor i arkeoastronomi som i årevis har utforsket inkakulturen og dens kosmologiske betydning. Dette gjorde at reisen ble spesielt innholdsrik.

At Machu Picchu er et fascinerende reisemål, er det ingen tvil om. Stedet er nesten trolsk og fører deg gjennom en kulturell, kosmologisk og spirituell reise du sent eller aldri vil glemme. Det er et sted hvor selv de vakreste bildene og postkortene ikke tilnærmet kan formidle den sanselige opplevelsen gjennom det å være på stedet. Det ligger på en åsrygg høyt over Urubambaelven, eller den himmelske elv, som inkaene kalte den. Med de mektige snødekte Andesfjellene i horisonten slynger elven seg rundt selve Machu Picchu langt nede i dalføret. I Andes-folkets kosmologi skal visstnok elvens naturlige slyngende vannleie være en gjenspeiling av galaksen Melkeveien. Det er ikke noe rart at når du befinner deg på dette fantastiske stedet, så føler du deg utrolig liten, men likevel som en betydelig del av en større helhet – nemlig selve Universet.

Historisk perle

Machu Picchu forblir perlen i det imponerende peruanske inkaveldet som i løpet av 80–90 år bygget seg opp geografisk fra midten av Chile og den nordvestlige delen av Argentina, Bolivia, Ecuador og til sydlige Colombia, langs hele den vestlige delen av det søramerikanske kontinentet. Det politiske, administrative og militære sentret var i byen Cuzco. Fra 1438 til den spanske erobringen på 1530-tallet var inkaimperiet en dominerende faktor i det pre-colombianske Amerika. Rikets vekst skjedde enten gjennom erobringer eller fredfulle integreringer, og det offisielle språket var quechua, som snakkes i Machu Picchu-området den dag i dag.

At inkafolket var opptatt av religion og helligdom, vises gjennom en hellig ånd eller spirit kalt huacas, representert gjennom bearbejdede steiner som utviser en usynlig åndelig kraft og styrke. Men de var også soldyrkere av guden Inti, og inkakongen

Offersteinen med sin særegne form har blitt pusset og formet som et operasjonsbord. Antagelig er den blitt brukt til å balsamere kroppene eller til rituelle dyre- og menneskeofringer.

med tittelen Sapa Inca var betraktet som «et barn av Solen». Det er ikke rart at solen og solens årlige bane sto svært sentralt i deres kultur, religion og kosmologi. Ofringer til solguden var også en del av et religiøst ritual.

Bare i hovedstaden Cuzco var det 400 huacas, som for oss i dag ikke er noe mer enn gråstein, men som for inkafolket utøvde en tilbedende og guddommelig kraft for å fremkalle gode ånder, råd og en helbredende effekt. Bortsett fra Cuzco er Machu Picchu det stedet som har flest huacas. Dette viser hvor sterkt stedet er knyttet opp til datidens religion, gudstilbedelse og helligdom. Spanjolene forstod ikke betydning av steinene. Heldigvis, kan vi kanskje si, ellers hadde de mest sannsynlig blitt ødelagt og jevnet med jorden. Spanjolene var mer interessert i å smelte gull for å ta med seg til Europa, sikre et nytt kontinent for den spanske kronen og omvende folket til kristendommen.

«I år er det 100-årsjubileum for Machu Picchus oppdagelse.»

Brutal stopp

De spanske erobrerne satte en brutal stopp for videre utvikling av inkaimperiet og tilintetgjorde mange av dets religiøse, politiske og administrative sentre. Selv om

Machu Picchu bare ligger 80 km fra hovedstaden Cuzco, greide av en eller annen merkelig grunn aldri spanjolene å oppdage denne vakre, men vanskelig tilgjengelige citadellbyen langt oppe i fjellene. Området ble etter hvert overgrodd og dekket av et grønt jungelteppe.

Slik var situasjonen helt frem til 1911 da den amerikanske forskeren Hiram Bingham fra Yale University oppdaget stedet. Egentlig gjenoppdaget han det bare, for området var kjent for de lokale bønderne og hadde antagelig vært det helt siden sin opprinnelse. I 1913 ble stedet kjent over hele verden da National Geographic viet hele sin aprilutgave til Machu Picchu.

Den som bygget Machu Picchu rundt år 1450, var grunnleggeren av inkaveldet, Pachacuti Inca (1438–1471/72). De fleste arkeologer mener at citadellbyen ble bygget som et palass og en landeiendom for Pachacuti. Tradisjonen på den tiden var at når en konge døde, ble ikke palassene, borgene eller eiendommene tatt over av barna og etterkommerne, men forble et sted hvor kongens mumie ble ivaretatt og passet på av hans tjenestestab. Da Pachacuti døde, forfalt Machu Picchu blant annet på grunn av det er vanskelig tilgjengelig, og ble etter hvert fraflyttet. Ifølge Bingham's utgravninger av stedet ble det funnet 173 menneskeskjeletter der, hvorav hele 150 var kvinner. Dette kan indikere at kvinner ble vurdert høyt, og at

Til og med orkideer vokser på trærne i dette frodige jungellandskapet.

de kanskje var utvalgt av solguden Inti.

En annen teori er at de virket som prestinner – eller mer presist som såkalte «tempelhorer», noe som vi finner flere tusen år tidligere i persiske og mesopotamiske religiøse tempelkulturer. Tjenestemenn, soldater og bønder ble antagelig gravlagt andre steder utenfor bebyggelsen. Bingham tok med seg kunstgjenstander tilbake til USA, hvorav mange er å finne på museet til Yale. Det er en prosess i gang i disse tider for å få disse tilbakeført til Peru.

Plasseringen - et hellig fristed?

Man kan med god grunn spørre hvorfor Pachucuti valgte et så vanskelig og utilgjengelig sted som palass, residens for kortere eller lengre perioder eller rett og slett et hellig sted hvor han og familien kunne utøve sine hellige og religiøse ritualer. At stedet ble valgt på grunn av sin unike beliggenhet, er helt sikkert.

Militære hensyn kunne være en annen grunn. Men likevel synes det å ligge noe mer bak stedsvalget enn vakker utsikt og selvforsvar. Samtlige steinblokker som ble brukt i byggeprosessen, ble slept eller trukket opp fra dalføret, fordi inkaene mente man ikke skulle hugge ut grunnfjell. Deretter ble steinblokkene slipt, pusset og tilpasset stedets naturlige formasjon. Med datidens arbeidsredskaper måtte det ha vært en gedigen oppgave. Ikke bare rent praktisk, for de kunne også kunsten å sette sammen steinblokkene med ekstrem presisjon – man kan ikke engang stikke en kniv inn i sprekkene mellom steinene.

Vi må bruke begrep som «hellig geografi» for å forstå hvorfor citadellbyen ble bygget akkurat der den ble. Muligens er hele åskammen hvor Machu Picchu ligger, et hellig religiøst sted, knyttet opp til de mektige fjellene rundt, som etter sigende har hatt en åndelig betydning for inkafolket.

Silhuetten av fjellkjeden bak symboliserer ansiktet til en inka som ser opp mot himmelen, hvor Huayna Picchu, den særpregede høye toppen på Macchu

Picchu, utgjør selve nesen. Ettersom solen innviet gudfryktighet, vil beliggenhet på en slik høyde være svært egnet for å orientere hellige bygninger og huacas mot soloppgang både for sommer- og vintersolverv, henholdsvis den lengste og den korteste dagen i året.

Solkalender

Dette er også den tiden solen «snur» og går i motsatt retning på horisonten. Det har blitt påstått, uten at det er vitenskapelig bevist, at Machu Picchu har blitt brukt som en solkalender, blant annet for å kunne forutsi inngangen til årstiden i forbindelse med jordbruk. Ikke bare det, men kunnskap om solens bevegelse vil være avgjørende for å kunne forutsi og planlegge rituelle religiøse seremonier hvor man bruker energien fra sollyset til å belyse eller gi kraft til bestemte hellige punkter, steder og huacas. Den eller de som hadde kunnskap om solens bevegelse og kunne forutsi slike ting, ville ha en utrolig magisk og seremoniell kraft over beboere og folket. Antagelig var de datidens prestestand, en elite eller form for overklasse som satt inne med astronomisk kunnskap om universet.

Solens bevegelser om dagen ble utfylt med observasjoner på nattehimmelen for å lære om stjerner, planeter og konstallasjo-

Konstellasjonen eller stjernebildet Lamaen som vi har konstallasjon eller stjernetegnet Tyren. Kanskje brukte inkafolket Lamaen på en tilsvarende måte?

En hellig stein med hele 32 utskårne vinkler. Hvorfor akkurat 32 er det ingen som vet.

ner. Det påstås at vår galakse Melkeveien var et symbolsk fokuspunkt for hellige steder og universet. Bare på Machu Picchu er det påstått å være hele 80 huacas eller hellige steder som er stilt opp i linje eller har en klar orientering mot himmellegemer.

Arkitektur og planlegging

Machu Picchu består av 140 rektangulære bygninger eller strukturer som omfatter templer, helligdommer, parker og tidligere residenser med halmtak. Det er oppdelt i to hovedområder – én del med agrikultur og jordbruk og en annen urban del for beboerne. Mesteparten av jordbruksdelen ligger naturlig nok i den bratte sydhellingen og er bygget i brede terrasser som samtidig hjalp til å støtte opp om den øvrige bebyggelsen. Dette skapte også et estetisk arkitektonisk helhetlig bybilde, noe inkafolket var opptatt av. Gjennomgående i alle terrassene er det bygget trapper som gjør at man enkelt kan komme fra den ene terrassen til den andre. Det finnes hundrevis av trapper og trappesystem på Machu Picchu, noen av dem er direkte skåret ut av stein. Dette var den delen som sørget for beboernes næringsgrunnlag og gjorde byen selvforsynt. Men det har nok aldri vært store mengder med mennesker som har bodd her. Den totale kapasiteten anslås til 700–800 mennesker, men det er tvilsomt om det noensinne har bodd så mange der på én gang.

Byen ble nok heller brukt som et hellig fristed for Pachucuti, hvorav de fleste beboerne var fra hans tjenerstab. Noen egentlig

by i den forstand har den aldri vært. Til det er den altfor utilgjengelig og spesiell. Hvor lang byggeperioden var, finnes det heller ingen sikre kilder for. Den peruanske arkeologen som var med i vår gruppe, anslo byggetiden til 10–20 år. Uansett byggetid er det sikkert at det har foregått enormt stor aktivitet mens det pågikk, antagelig av flere tusen mennesker.

Den urbane delen er omgitt av en mur og atskilt fra jordbruksdelen med en trapp som går fra topp til bunn. Denne er igjen inndelt i tre hovedområder, en hellig og religiøs, en for vanlig folk og en hvor presteskap, nobilitet og de kongelige oppholdt seg.

Den urbane delen har en portal i stein som hovedinngang og består av utallige bygninger – fra de helt enkle til vakre, dekorerte templer. Det er interessant å merke seg at templer og de hellige stedene fikk den høyeste og beste

Bildet viser skillet mellom den agrikulturelle og urbane delen med bymuren og den gjennomgående trappen fra bunnen til toppen av hele området.

Noen av de flotte terrassene i agrikulturdelen. I forgrunnen Kondortemplet, og vi skimter veien fra Aqua Caliente til Machu Picchu som slynger seg oppetter fjellsida.

plasseringen i hele citadellbyen. Deretter kom delen for de adelige med store rom, romslig plass og spesielt uformede boenheter. Folket eller tjenestestaben bodde i den sydvendte skråningen. Man legger også merke til alle de små, men stilfulle fontenene og vannkanalene som slynger seg gjennom bebyggelsen, som i enkelte tilfeller fører ingen steder hen. At de var for drikkevann, skal man ikke se bort fra, men på den annen side hadde vann en dypere åndelig og hellig betydning i inkakulturen. Det skulle skape energi og kraft til det som vannet berører, altså i dette tilfellet fjell og stein. Vann hadde en viktig religiøs og rituell vitaliseringseffekt.

Severdigheter

Når man snakker om Machu Picchu, er det vanskelig å nevne enkelt-severdigheter. Hele stedet er en stor severdighet i seg selv, men likevel er det enkelte strukturer og bygninger som peker seg spesielt ut.

☀ Soltempelet

Soltempelet, kalt Torreón, er en utrolig fascinerende bygning som skiller seg klart ut fra den øvrige bebyggelsen ved sin karakteristiske halvsirkelform. Den er bygget på en fjellknaus, en huacas, med klar sikt til den østlige horisonten. Ved at den stikker seg slik ut i arkitekturen, er det tydelig at den har hatt en helt spesiell betydning. Her er vi nok en gang innenfor et område som indikerer inkafolkets store interesse for universet og kosmologi knyttet

opp til hellige steder. En tilsvarende bygning finner man også i byen Cuzco.

Innvendig er det en stor og spesielt utskåret stein som antagelig har vært et alter. Ifølge moderne astronomisk forskning har Soltempelet blitt brukt til astronomiske observasjoner. To av vinduene er spesielt rettet mot soloppgang på vintersolverv i juni, og opplyser spesielle punkter på alteret. Husk at Macchu Picchu ligger på den sydlige jordhalvkulen og dermed har motsatt årstid. I den forbindelse pågikk det en tre dager lang solfestival for å feire at solen snur og dagene blir lengre. Ikke bare observerte de planeter og stjernebilder som Skorpionen, Pleiadene (De Syv Søstre) og deler av Melkeveien, men selve konstruksjonen muliggjorde å forutsi når vintersolverv ville finne sted – altså en astronomisk kalender! Den var også konstruert for å finne ut såkalte Zenith-dager, når solen står høyest på himmelen og ikke kaster skygge.

Det kongelige mausoleet under Soltempelet med sine symbolske trapper som egentlig ikke fører noen steder hen.

Soltempelet med sin spesielle buede form er blitt brukt til observasjoner av solen, planeter og stjernebilder på himmelen.

Kondortemplet.
I forgrunnen på gulvet finner man hodet til kondorfuglen og i bakgrunnen en fjellknaus som er formet som et vingespenn.

Den imponerende Solsteinen sett fra residensene til overklassen i citadellbyen.

Under Soltempelet er det en hule som kalles Det Kongelige Mausoleum hvor det finnes symbolske trapper, nisjer hogget i fjellet for plassering av mumier og et sted hvor sollyset kommer inn om morgenen, men kun på vintersolverv.

gemer og andre hellige steder i horisonten. I dag blir plassen benyttet av forskjellige spirituelle grupper for åndelige ritualer, blant annet av lokale sjamaner som feirer seremonier rundt vintersolverv.

Ville lamaer som gresser fritt på Machu Picchu.

72

☀ **Kondortempelet**

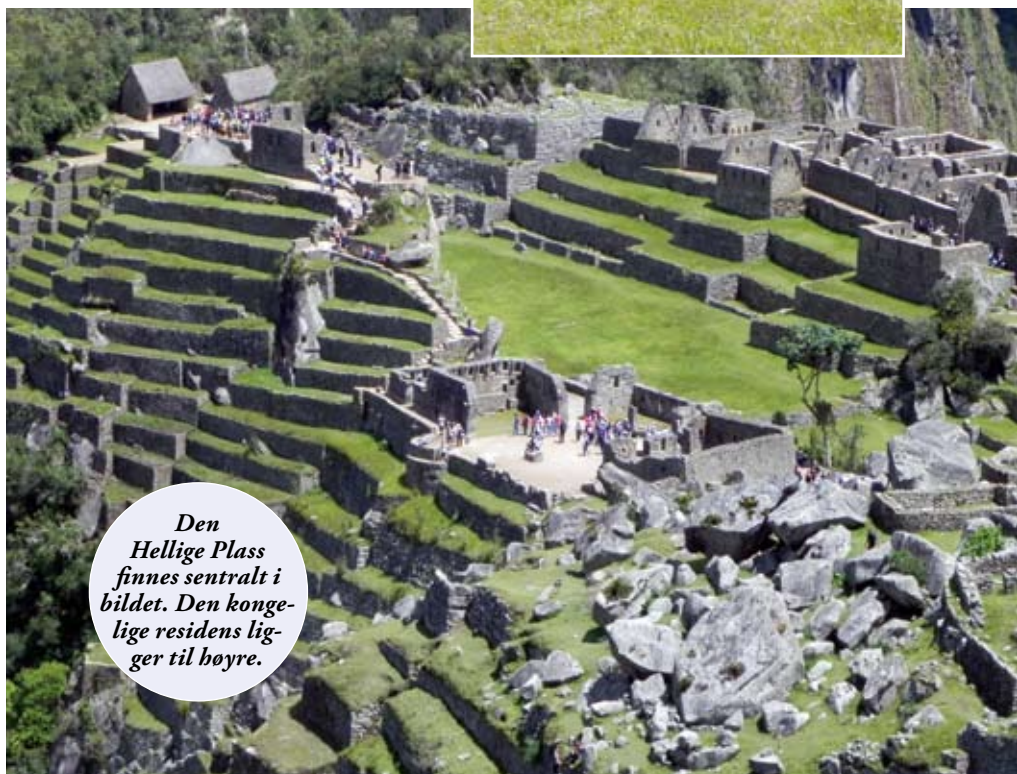
Kondorfuglen, verdens største rovfugl med et vingespenn på over tre meter, var i tillegg til panteren og jaguaren kanskje det mest gudenære dyret i inkakulturen. Bak en detaljert utarbeidet stein som ligner på hodet til en kondor, er det en dyp hule. Inngangen går gjennom en fjellstruktur som ser ut som vingespenntet til kondoren. I symbolikken ligger det at kondoren representerer himmelen og hulen underverdenen, eller liv og død om man vil se det slik. I motsetning til Soltempelet er dette hellige stedet knyttet opp til soloppgang ved sommersolverv hvor sollyset gjennom en svært trang åpning treffer selve endevæggen inne i hulen, men kun noen få dager.

☀ **Solsteinen**

Solsteinen, eller Intinhuantana som den egentlig heter, ligger på en høyde rett bak Den Hellige Plass, og har en fantastisk utsikt over dalen, fjellene og citadellbyen. Men å ta på granittblokkene får man ikke lov

☀ **Den Hellige Plass**

Hva denne plassen ble brukt til, vet man ikke, men at den har blitt kalt Den Hellige Plass, er ikke uten grunn. På østsiden finnes templet med de tre vinduer, sydover ligger huset til ypperstepresten, i nord hovedtempelet og i vest en halvsirkulær plattform kalt månetemplet, som ikke usannsynlig symboliserer en voksende halvmåne. Teorien om at plassen var spesielt viktig, styrkes også av flere spesielt utskårne steiner. Disse er lagt i forskjellige vinkler og retninger både mot himmelle-

Den Hellige Plass finnes sentralt i bildet. Den kongelige residens ligger til høyre.

Solsteinen hvor turistene ivrig vil hente fram solenergien som etter sigende finnes i denne spesielle steinblokka. Jeg har selv prøvd og følt prikking inne i hendene, uvisst av hvilken grunn.

til. Du kan legge fingrene noen centimeter over blokka og kjenne utstrålingen av energier. Jeg har selv prøvd det og følt prikking inne i håndflatene, uvisst av hvilken grunn. Noen påstår at steinen har solenergi og ble brukt som en kalender for å beregne tiden. Dette kan være en sannhet med visse modifikasjoner. Basert på vitenskapelig forskning ser ikke Solsteinen ut til å være et instrument for astronomiske målinger. Uansett er det klart at denne helt særegne utskårde steinen med et tårn på toppen

har hatt stor symbolsk og rituell betydning. At den har vært knyttet til solen og dens bevegelse over himmelrommet, er slett ikke usannsynlig. En huacas, en hellig stein, er den helt sikkert. Da skal vi heller ikke se bort fra at denne fascinerende granittblokka har eller hadde en revitaliserende og healende effekt for mennesker. I hvert fall er dette historien de lokale guidene forteller deg.

Det var grunnleggeren av inkaveldet, Pachacuti Inca, som bygget Machu Picchu rundt år 1450.

Den opprinnelige inkastien som førte til Macchu Picchu, er i dag stengt etter at flere turister har falt ned og blitt drept. I dag finnes det andre og mer sikre stier som fører fram til stedet.

Togreisen fra Ollantaytambo til Aque Calente slynger seg gjennom vakkert landskap i Andesfjellene.

Reisetips

Alle reiser til Machu Picchu starter med Cuzco som utgangspunkt. Derfor må du komme deg dit i første omgang. For å komme til Lima i Peru fløy jeg med Iberia og betalte under 8000 kr tur-retur fra Italia for en helt ordinær økonomiklassebillett. Om du velger Norge som utgangspunkt, utgjør nok ikke det den helt store prisforskjellen. Fra Lima til Cuzco betalte jeg 300 USD tur-retur med et lokalt flyselskap. Om du ikke vil fly dit, går det regelmessig turistbusser fra Lima til Cuzco som tar ca. 12 timer. På nettet finner man flere norske reisebyråer hvor man kan kjøpe deler av pakkerturer både som vanlig turist eller om man vil ha en inkakulturell eller sjamanistisk opplevelsesreise.

Om du tar deg litt ekstra tid til forberedelser, kan du mens du er i Peru, organisere alle utflukter etter hvert som reisen utvikler seg. Både i Lima og Cuzco finnes det mange tilbud som vil bringe deg til Machu Picchu og andre interessante inkasteder. Cusco ligger på over 3000 meters høyde og etter ankomst bør man ta det rolig i noen timer for å akklimatisere seg. Macchu Picchu ligger på ca 2500.

Er du av den skikkelige sporty typen, bør du gå den utrolig vakre inkastien til Macchu Picchu, en opplevelse i seg selv. Men du bør ikke gå på egen hånd, for stien er ikke helt ufarlig. Det trengs lokale guider og planlegging som du blant annet finner gjennom www.gapadventures.com/destinations/south-america/inca-trail/.

Så, helt til slutt, ha en riktig god tur til inkafolkets tapte by – det blir en reise du aldri vil glemme! ■